

SNOEIEN

DE BESTE TIPS
VAN DE
TUINDOKTER®

Stefaan Bingé

Sterck & De Vreese

SNOEIEN

© 2023 Stefaan Bingé | uitgeverij Sterck & De Vreese

ISBN: 97890 5615 9672

NUR: 424

Omslagontwerp & boekverzorging: Peter Slager

Illustraties: Elgraphic

Fotografie: Koen Deprez

Studio Deprez

Wielewaalstraat 102 - (BE) 9000 Gent

TEL. (+32) 09 227 78 22

M. (+32) 0475 26 71 75

I. www.studiodeprez.be

E. koen@studiodeprez.be

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van uitgeverij Sterck & De Vreese, postbus 234, 8400 AE Gorredijk, Nederland –info@sterckendevreese.nl.

De uitgeverij heeft ernaar gestreefd alle copyrights van de in deze uitgave opgenomen illustraties te achterhalen. Aan hen die desondanks menen alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Sterck & De Vreese.

Sterck & De Vreese is onderdeel van
20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.sterckendevreese.nl

Inhoud

Voorwoord	9
Inleiding	13
1 Wat is snoeien?	15
De belangrijkste redenen om te snoeien	15
Waar moet je op letten?	15
De kwaliteit van de snoeiwond	18
Morfologie: De bouw en doorsnede van een stam (of tak)	19
Het belang van wondzorg	28
2 Snoeigereedschap	33
Scharen en tangen	35
Elektrische snoeischaren	36
Verschillende soorten zagen	37
Handzaag	37
De lengte van het zaagblad	37
Kettingzaag	38
Verschillende haagscharen	42
Machinale haagschaar	44
Haaghoogte versus lengte van het zaagblad	46
Gebruik de haagschaar correct en snoei als een pro	47
Bijlen	49
Delen van de bijl	50
Hakbijl of vilbijl	51
Kloofbijl of splijtbijl	51
Handbijl, ook wel jagersbijl genoemd	52
Werpbijl (eerder een sportbijl)	52
Versnipperaars of hakselaars	52
Materiaalhygiëne	56
Professionele tuiniers	57
Voorkomen is beter dan genezen	57
Schoon materiaal is veiliger materiaal	59

3 Snoeikalender	61
Het belang van de langste dag	87
Snoeien volgens het ritme van de maan(stand)	93
Kalender maanstanden in 2023	98
4 Aan de slag	101
Sierheesters en sierbomen (kamer- en terrasplanten)	105
1. Verjongingssnoei	105
2. Jeugdsnoei	111
3. Vormsnoeien	113
Fruitbomen en fruit dragende heesters	114
Klein fruit en bessenstruiken	116
Bessen snoeien: let vooral op een bloemknop of een bladknop	124
Fruitbomen snoeien	133
Pitvruchten	134
Steenvruchten	137
Zomersnoei: vormen, leiden & modeleren	141
Beurtsnoei – plannen in jaren	144
Coniferen, cipressen en naaldbomen	145
Vaste planten	147
Snoeien als een curatieve methode om ziekten te bestrijden	153
Overige vreemde verschijnselen	156
Wortelsnoei	159
5 Nieuwe plantjes kweken (uit snoeiafval)	163
Stekken	163
A. Winterstekken	168
B. Zomerstekken	170
Bibliografie	174

Rechterpagina: Stefaan is aan het snoeien, in de voorgrond zien we onder meer verschillende snoeigereedschappen en een kruitwagen.

Voorwoord

*Snoeien is een kunst.
Snoeien als een kunstvorm.
Snoeien als heuse opleiding.
Snoeien doet nadenken en twijfelen.
Snoeien doet groeien.
Snoeien inspireert of verrast je.
Snoeien om schade te vermijden of te herstellen.
Snoeien om speciale vormen te krijgen (topiary).
Snoeien tot stijlicoon of architectuuraccent.
Snoeien om te verjongen.
Snoeien voor meer bloemen of extra vruchtopbrengst.
Snoeien voor meer licht of ruimte.
Snoeien als hobby.
Snoeien om nieuwe planten te kweken.
Snoeien als therapie.
Snoeien als een heus beroep.*

Iedereen kan beslist een eigen reden bedenken om wel of niet te snoeien. Als kind groeide ik op in een grote tuin en werkte daarin graag mee met mijn ouders. Aanvankelijk mocht ik enkel wat takjes en groenafval opruimen, waarmee ik dan ook gretig aan de slag ging. Sommige takjes duwde ik in de grond en die ontwikkelden zich soms tot echte blaadjes en nieuwe worteltjes. Dit is echt gebeurd! Pas vele jaren later begreep ik dat het eigenlijk stengelstekjes waren, waarmee ik nieuwe plantjes aan het vermeerderen was.

Tuinieren is uiteraard hoogstpersoonlijk en specifiek is snoeien vaak grotendeels gebaseerd op ervaringsleer. Het blijft een activiteit die wij als mensen nooit honderd procent onder controle zullen krijgen. De klimatologische omstandigheden zoals de variabele temperaturen, neerslag of stormwinden zullen we immers nooit beheersen. Gelukkig maar!

Elke actie lokt bovendien een reactie uit: snoeien, bemesten, een plotselinge koude regenbui of de aanhoudende schroeiende zomerzon. De plantenreactie zal anders zijn volgens de standplaats, de leeftijd of de vitaliteit van jouw plant. Planten zijn levende organismen met allen een eigen unieke identiteit. Ja, ze hebben soms een eigen willetje en dus kun je spreken van een plantenkarakter.

Met dit boek wil ik je helpen, want er is een portie durf, zelfverzekerdheid en ook kennis nodig om de snoeischaar of -tang stevig en correct in je takken te zetten. Vaak wil je het wel, maar weet je gewoon totaal niet wat de gevolgen of de reacties van je plant zullen zijn. Zelfs een doorgewinterde tuinier of professionele hovenier twijfelt daar nog wel eens over. Late nachtvorst of een winterprik in april kan namelijk lelijk parten spelen, nadat je bijvoorbeeld reeds een stevige verjongingsnoei hebt toegepast.

Ik zal je via dit boek begeleiden, maar je moet ook jouw zintuigen gebruiken. Kijk wat je ziet. Voel aan een plant. Ruik eraan. Proef er desnoods van. Planten tonen je zo veel maar je moet het willen zien, en wanneer je de taal van de planten begrijpt is het b(l)oeiend communiceren!

Warme groet,
Stefaan

Inleiding

Er bestaan tientallen goede snoeigidsen en -boeken. Talloze snoeicursussen worden er jaarlijks in het hele land georganiseerd, beslist ook in jouw buurt. Maar: slechts weinig tuiniers kunnen, of misschien beter gezegd dúrven, daarna zelfverzekerd aan de slag te gaan in hun eigen tuin. Die planten thuis zien er immers altijd complexer uit dan tijdens die workshop...

Niet alle planten kunnen en mogen in dezelfde periode gesnoeid worden. Welke planten je ook hebt of hoe duur de plant bij de aankoop was: alle planten op de wereld kunnen gesnoeid worden. We onderscheiden ook nog verschillende snoeimethodes en -technieken. Een 'jeugdsnoei' is bijvoorbeeld niet hetzelfde als een 'verjongingssnoei' en een begeleidingssnoei is daarom geen vormsnoei. De verschillende methodes leg ik graag uit in dit boek.

Snoeien moet eigenlijk steeds een reden hebben. Je snoeit dus niet zomaar 'omdat het de periode van het jaar is', want dat zou werkelijk een domme uitspraak zijn. Jij als tuinier weet beslist wel beter. Elke reden kan hoogstpersoonlijk zijn, volgens de persoonlijke visie van jou als tuinier. Jouw geliefde plant is absoluut anders dan die van mij. Zelfs de tuin van je buur is anders, ook al zouden die identiek aangelegd zijn. Hij/zij gebruikt toch niet dezelfde meststoffen? De samenstelling van jouw composthoop met groente-, fruit- of keukenafval is toch niet dezelfde? Jij maait het gazon toch niet telkens op dezelfde dag als jouw buur, of op dezelfde maaihoogte?

In dit boek leg ik je ook graag uit hoe een plant groeit en 'werkt'. Je zult ongetwijfeld veel zelfverzekerder aan de slag gaan met een extra portie planten- en materiaalkennis, en zeker wanneer je rekening houdt met het ritme van de natuur, de maanstanden,... en zo veel meer!

Linkerpagina: Stefaan aan het snoeien.

1

1

Wat is snoeien?

De belangrijkste redenen om te snoeien

Geregeld je (fruit)bomen, heesters, (klim)rozen, siergrassen, vaste planten, bodembedekkers en fruitstruiken snoeien kan de levensduur van die planten aanzienlijk verlengen of bevordert de algehele gezondheid en conditie. Dat kan bij bepaalde bos- of sierbomen dan weer het omgekeerde effect kan hebben, waardoor de boomwortels onder stress kunnen komen en de boom zelfs zou kunnen sterven.

Snoeien kan ook specifiek gebeuren om de bloeirijkheid te bevorderen, waardoor je ook meer vruchtopbrengst zult hebben. Er zijn redenen zat om te snoeien:

- o om zieke of beschadigde takken weg te nemen;
- o om meer licht in de tuin of een vlotte doorgang naar de woning te krijgen;
- o om ziekten en infecties te vermijden of weg te nemen;
- o om esthetische redenen (= om er netjes uit te zien);

Lezen over snoeien is best moeilijk, want je moet de acties nog steeds interpreteren en ze daarna zelf toepassen op jouw plant of in jouw tuin.

Waar moet je op letten?

Als tuinier moet je eigenlijk als volgt te werk gaan:

1. Inspecteer
2. Determineer
3. Elimineer
4. Acteer
5. Controleer

Linkerpagina: Een vlinderstruik (Buddleja) mag jaarlijks flink kort gesnoeid worden. De takken zijn immers niet zo sterk en kunnen afbreken wanneer de struik te hoog wordt.

Kijk daarom steeds goed naar wat je ziet of aantreft in jouw tuin (= **inspecteer**). Stel jezelf enkele vragen (= **determineer**). Schakel uit wat je niet ziet (= **elimineer**). Grijp in waar nodig, volgens hetgeen je hebt vastgesteld (= acteer). Volg je acties en ingrepen op (= **controleer**).

En zo herhaalt dat proces zich elk tuinseizoen opnieuw, of zelfs verschillende keren in één tuinseizoen, wanneer je de hagen snoeit (vb. meidoorn, liguster, taxus, buxus, laurier, haagbeuk, e.a) of wanneer je bomen wilt gaan leiden (vb. plataan, linde, fruitbomen, e.a.).

- **Algemene plantenconditie:** Het silhouet, de natuurlijke groeiwijze en -vorm, de plantenstand (= groeit de plant mooi rechtop of onder spanning of oogt hij eerder treurend en hangend?).
- **Kroon- of kruinconditie:** Zie je niet te veel dode of gebroken takken? Ontwikkelen zich niet te veel recht opgaande (= vaak wilde) scheuten of kruisende, schurende takken? Is de kruin in evenwicht en is de plant in balans als je rond de plant stapt?
- **Standplaats:** Heeft de plant een gesloten, een halfopen of een open standplaats? Staat de plant niet te nat of in de modder? Staat de plant niet te droog? Heeft de plant voldoende plaats om wortels te vormen; is er een open wortelruimte? Is er een bovendruk op de wortels (bijvoorbeeld van een terras of pad)? Liggen er leidingen (van water, elektriciteit, gas of afvoerbuizen) onder de wortels?
- **Oriëntatie:** Hoe is de plant georiënteerd (N-O-Z-W)? Staat de plant in de schaduw of eerder in de volle zon? Staat de plant op een beschut plekje of eerder in de volle wind? Houdt die plant daar wel van?
- **Bladeren/naalden:** Kijk zowel op de boven- als onderzijde, bekijk de bladschijf, kleur, nerven en bladranden. Voel ook of je geen kleine oneffenheden of bobbeltjes voelt. Zijn de loof- of naaldkleuren egaal gekleurd (= heeft de hele bladschijf dezelfde kleurintensiteit)? Bemerkt je een mooie en gezonde blad- of naaldglans of is het eerder dof?
- **Stam/takken/twijgen:** Kijk of er geen stengels of takken gebroken zijn en let erop of je niet te veel korstmossen of zwammen (paddenstoelen) ziet. Zijn de jonge takken en twijgen voldoende buigzaam en kun je ze makkelijk buigen zonder dat ze kraken of breken?

- o **Stengels:** Voel eraan, knijp er zachtjes in en voel of ze niet 'hol' zijn (= dat kan wijzen op vorstschade of uitdroging).
- o **Knoppen:** Voel er zachtjes aan en knijp er zachtjes in. Een knop moet gevuld zijn (met bladeren of bloemen voor het volgende jaar of komend groeiseizoen).
- o **Stam (van bomen):** Deed je ooit al eens een kloptest? Soms bemerk je immers holle geluiden die kunnen wijzen op de aantasting van een inwendige schimmel of een wortelprobleem. Luisterde je ooit naar de sapstroming van een boom? Het klinkt precies als een stromend riviertje.

Winterskijken.

Tip:

Gebruik je ogen door goed te kijken. “Voel aan” wat je ziet: klopt het of klopt het (buikgevoel) niet?

De kwaliteit van de snoeiwond

We focussen ons specifiek op houtachtige planten, bomen en heesters. Door te snoeien tracht je een probleem op te lossen, maar het mag natuurlijk niet de bedoeling zijn om een groter probleem te veroorzaken dan datgene dat je wilde oplossen.

Voor de snoei.

Na de snoei.

Tip:

Snoeien is het 'opzettelijk verwonden' van een plant, maar wel met het uiteindelijke doel om de plant te behouden.

Bij gezonde planten zal een snoeiwond in principe makkelijk helen en genezen. Planten die voldoende vitaal zijn zullen van nature een wondweefsel vormen, net zoals dat ook bij (gezonde) mensen en dieren het geval is. De plant zal de wond namelijk afgrendelen.

Maar indien:

- de snoeiwond diameter enkele centimeters (of meer) bedraagt;
- je snoeit op een verkeerd tijdstip;
- er bijvoorbeeld zware takken gebroken zijn (bijvoorbeeld door stormweer);
- de boom het slachtoffer wordt van een aanrijding of knabbelende dieren (en daarvoor bijvoorbeeld ontschorsing of stambeschadiging is ontstaan);

dan kan het gebeuren dat er infecties optreden op deze verwondingen.

De wonden kunnen dan gaan infecteren. Een aantasting door parasieten, schimmels, virussen of bacteriën bij houtachtige gewassen is een traag proces dat je bovendien niet zult opmerken na enkele dagen of weken. Meestal zal het je pas opvallen na enkele jaren, maar dan is het vaak al te laat om nog (voldoende) curatief in te grijpen.

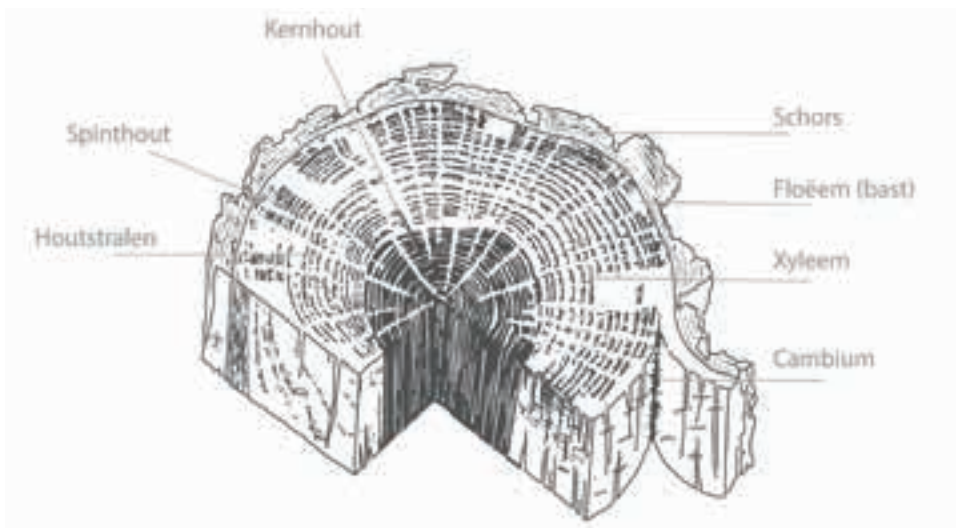
Daarom wil ik het belang van een goede wondzorg benadrukken en dat begint met kennis en uiteraard ook schoon (en ontsmet) snoeigereedschap!

Hygiëne is een verzamelnaam voor alle handelingen die ervoor zorgen dat planten, mensen en dieren gezond blijven door ziekteverwekkers uit de buurt te houden. Preventie is een sleutelwoord; voorkomen is immers altijd beter dan genezen.

Morfologie: De bouw en doorsnede van een stam (of tak)

Kijken is goed, maar weten wat je ziet is nog beter! Een tak en een boomstam zien er langs de buitenzijde helemaal anders uit, want we zien alleen maar de schors. Onder die

schors, die je mag beschouwen als de beschermlaag (= de jas) van een boom, gebeuren in stilte heel bijzondere dingen. Ik zal je de belangrijkste morfologische lagen met hun doel en werking toelichten. Je zult een boom (en heester) daarna helemaal anders bekijken én begrijpen wat je ziet (of ruikt) tijdens het snoeien.

De schors

Dit is de eerste – van buiten naar binnen –, dus de buitenste, laag of mantel van een boom. De belangrijkste functie van schors is de boom (en/of heester) bescherming bieden tegen alle externe factoren, zoals weersomstandigheden (brandende zon, gure wind of vrieskou), een plassende hond, iemand die een fiets tegen een boom plaatst, een schurend paard, etc.

❁ Wist je dat...

schors zeer mooi en aantrekkelijk kan zijn of net de reden is waarom bepaalde bomen geplant worden? Denk aan een kurkeik (*Quercus suber*) die 'ontschorst' wordt omwille van de 'kurk' die wij kennen op bijvoorbeeld een fles champagne.